

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.3

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.3/17>

Луценко Ю. В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Тарасюк А. В.

Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»

Горелкіна К. Г.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО ЧИ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджено існуючі проблеми, які стосуються протидії кримінальним правопорушенням в умовах надзвичайного чи воєнного стану.

У ході дослідження встановлено, що Україна як центральноєвропейська держава, яка посідає важливе геополітичне становище, перебуває в епіцентрі інтересів міжнародних організованих злочинних угруповань.

У роботі звертається увага, що географічне розташування України, природно-кліматичні умови завжди сприяли міграційним процесам. За роки незалежності виникла так звана четверта міграційно-еміграційна хвиля, яка становить велику соціальну, економічну, демографічну, культурну і духовну проблему країни. Покидаючи свою країну, мігранти звільняють простір для інших народів. Звільнену соціальну нішу заповнюють емігранти переважно з нерозвинених, проблемних країн. Вони поступово деформують соціокультурне середовище України. Це особливо небезпечно в умовах депопуляції українського народу внаслідок низької народжуваності і високої смертності.

Також зазначається, що сучасній організованій злочинності сприяють глобальні соціально-економічні процеси: урбанізація, міждержавна та міжрегіональна міграція, формування єдиного світового інформаційно-культурного простору. В умовах глобалізації організована злочинність виходить за межі території конкретних держав внаслідок розвитку технологій, засобів зв'язку і транспорту, розширення міжнародної комерційної та економічної діяльності, перевезень, туризму, збройних конфліктів тощо. Наголошено, що деструктивний потенціал організованої злочинності використовується в політичних та воєнних цілях.

У ході дослідження з'ясовано, що з початком агресії з боку РФ, яка порушила територіальну цілісність нашої держави та загрожує її незалежності, для України проблема протидії організованій злочинності набула особливого значення. Силами і засобами розвідувальних органів і спеціальних служб країна-агресор спровокувала численні терористичні акти на території Донецької, Луганської та інших областей України, а також збройні виступи сепаратистів.

Незаконні збройні формування, що діють на тимчасово непідконтрольній території України, широко використовують терористичну тактику, яка мало чим відрізняється від дій організацій, визнаних терористичними на міжнародному рівні (як то Аль-Каїда або «Ісламська держава» тощо).

Бойовики, що діють в Україні, користуються постійною підтримкою з території РФ, яка здійснює масштабні поставки озброєння, військової техніки, боєприпасів, надає значні мате-

ріальні та фінансові ресурси, а також проводить їх підготовку на своїх військових полігонах. У нинішніх реаліях діяльність міжнародних терористичних організацій не лише негативно позначається на безпековому середовищі держави, а й становить безпосередню загрозу для національної безпеки України

Ключові слова: *воєнний стан, збройна агресія, війна, бойові дії, державний суверенітет, біженець, мігрант, торгівля людьми, критична інфраструктура, національна/державна/громадська безпека, організована/транснаціональна злочинність, правопорядок, наркотики, незаконним обігом зброї/боєприпасів, незаконні збройні формування, незаконний перетин державного кордону, гуманітарна допомога, спеціальні служби іноземних держав, терористичний акт, прикордонний контроль, штучний інтелект.*

Постановка проблеми. Географічне розташування України, природно-кліматичні умови завжди сприяли міграційним процесам. Міграція – це переміщення людей зі зміною проживання. Фактично, міграція населення на території сучасної України ніколи не припинялася.

За роки незалежності виникла так звана четверта міграційно-еміграційна хвиля, яка становить велику соціальну, економічну, демографічну, культурну і духовну проблему країни. Покидаючи свою країну, мігранти звільняють простір для інших народів. Звільнену соціальну нішу заповнюють емігранти переважно з нерозвинених, проблемних країн. Вони поступово деформують соціокультурне середовище України. Це особливо небезпечно в умовах депопуляції українського народу внаслідок низької народжуваності і високої смертності.

Міграція, як і будь-яке інше економічне явище, має не лише негативні, а і позитивні сторони. Українські мігранти заробляють валюту, утримують свої сім'ї, вивчають іноземну мову, вчать основам бізнесу, згодом певна частина з них започатковує власний бізнес на Батьківщині. Але масова, стихійна, неконтрольована міграція робочої сили за кордон – згодом буде мати негативні наслідки для нашої країни. В Україні така еміграція широко відкриває двері для імміграції. У найближчій перспективі набуває розмаху й інший аспект міграційних процесів – імміграція, тобто міграція в Україну громадян інших країн. Кількість іммігрантів щорічно зростає, і це, як правило, нелегальні мігранти [5, с. 134–135; 10, с. 160–165; 12, с. 112]. Сприяють цьому процесу такі чинники, які діють в Україні: толерантність та лояльність візової політики України; відсутність відповідних законодавчих актів для організації контролю за діяльністю юридичних і фізичних осіб, які запрошують в Україну іноземців; наявність економічних чинників, що забезпечують умови для розширеної мережі посередників міграції на території України; можливість безконтрольного пересування, тривалого нелегального проживання та

працевлаштування; відсутність налагодженого механізму депортації іноземців з України, які нелегально прибули і перебувають на території України та ряд інших факторів. Сприяють нелегальній міграції і деякі зовнішні чинники, а саме: соціально-політична й економічна нестабільність у багатьох країнах Азії, Африки, а також деяких пострадянських країнах; наявність збройних конфліктів у світі; перенаселення, відсутність роботи, зубожіння у країнах, що розвиваються [29, с. 3–5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різні часи проблемам протидії кримінальним правопорушенням в умовах надзвичайного чи воєнного стану було присвячено велику кількість робіт. Вагомий науковий доробок у дослідженні даної проблематики зробили такі науковці, як: В. В. Арешонков [14], М. М. Денисенко [15], О. Б. Полторацький [16], В. Г. Севрук [27], А. В. Тарасюк [17; 18; 19], С. О. Харитонов [32] та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем, які існують при протидії кримінальним правопорушенням в умовах надзвичайного чи воєнного стану та вироблення на цій основі пропозицій щодо перспектив удосконалення протидії кримінальним правопорушенням в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Сучасній організованій злочинності сприяють глобальні соціально-економічні процеси: урбанізація, міждержавна та міжрегіональна міграція, формування єдиного світового інформаційно-культурного простору. В умовах глобалізації організована злочинність виходить за межі території конкретних держав внаслідок розвитку технологій, засобів зв'язку і транспорту, розширення міжнародної комерційної та економічної діяльності, перевезень, туризму, збройних конфліктів тощо. Деструктивний потенціал організованої злочинності використовується в політичних та воєнних цілях [23, с. 7].

В Україні на початку 2022 року запровадився воєнний стан і загальну мобілізацію у відповідь

на повномасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави. Ці заходи з тих пір продовжувались 14 разів, і наразі діють до 9 серпня 2025 року. Відповідно до п. 6 ст. 22 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», під час загальної мобілізації всі українські чоловіки віком від 18 до 60 років зобов'язані мати при собі військово-облікові документи та пред'являти їх на вимогу уповноважених органів. Чоловікам цієї вікової категорії заборонено залишати Україну, якщо вони не підпадають під винятки передбачені законом.

Наразі існують два основні способи, за допомогою яких чоловіки, що не підпадають під винятки, намагаються виїхати з України, ухиляючись від положення воєнного стану, що забороняють їм виїзд. Вони або перетинають кордон України та виїжджають до іншої країни через неофіційні сухопутні шляхи сполучення, зазвичай це річки чи гори, або використовують підроблені або незаконно отримані документи, які дають їм право на звільнення, щоб перетинати кордон у офіційних місцях пропуску. Обидві ситуації можуть передбачати залучення кримінальних осіб для сприяння нелегальному виїзду з України, але, згідно з міжнародним правом, незаконне перевезення мігрантів вчиняється лише тоді, коли третя сторона сприяє нелегальному в'їзду до іншої країни за межами офіційного пункту пропуску або шляхом надання підроблених документів для нелегального в'їзду [6, с. 134–136; 7, с. 88–91; 8, с. 169–170; 9, с. 140–143; 11, с. 62–63; 13, с. 77–79].

У цьому контексті слід звернути увагу, що відповідно до Протоколу ООН проти незаконного ввезення мігрантів, незаконне ввезення мігрантів передбачає організацію з метою тримання прямо чи опосередковано фінансової або іншої матеріальної вигоди незаконного в'їзду особи до держави-учасниці, громадянином або постійним мешканцем якої ця особа не являється. У Протоколі також зазначено, що незаконний в'їзд означає перетин кордонів без дотримання необхідних вимог для законного в'їзду до приймаючої держави (ст. 3 Протоколу) [22].

До 2022 року небагато українців ідентифікувалося при нелегальному перетині кордону у напрямку ЄС морем чи сушею (менше 100 осіб на рік), оскільки українці мали можливості в'їжджати до ЄС без віз з 2017 року. Однак до 2022 року українці були серед найбільш національних груп, які фіксувалися як такі, що нелегально проживають та використовують підроблені документи в ЄС. Українці також становили най-

більшу групу за національністю, яким відмовляли у в'їзді на кордонах ЄС у період 2018–2021 років, становлячи 40% від загальної кількості таких випадків. У 2022 році кількість українців, яким було відмовлено у в'їзді на кордонах ЄС, значно зменшилась: з понад 51,5 тис. у 2021 році до 28,3 тис. у 2022 році [34].

У період з 2020 по 2022 роки українці були найбільшою національною групою, зафіксованою на зовнішньому кордоні ЄС з підробленими документами, із тенденцією до зростання у 2020 році (1 258 випадків) та 2021 році (3 067 випадків), після чого у 2022 році спостерігалось зниження (760 випадків) [34].

До 2022 року агентство Frontex¹ вважало Україну як джерелом, так і транзитною країною транскордонної злочинності. У період з 2019 по 2022 роки українці були найбільшою національною групою серед незаконних перевізників мігрантів, зафіксованих на сухопутних кордонах ЄС, становлячи 11% від загальної кількості з тенденцією до зростання. Загалом українці становили 5% усіх виявлених незаконних перевізників мігрантів на сухопутних, морських, повітряних кордонах ЄС, а також на внутрішніх територіях Євросоюзу у цей період [34].

За даними Frontex, у період з січня 2022 року по грудень 2024 року було зафіксовано 24 496 випадків нелегального перетину кордону України з країнами ЄС, українцями, майже всі з яких були дорослими чоловіками. Для порівняння у 2019–2021 роки таких випадків було лише 191. Особливо помітне зростання спостерігається у 2024 році, коли Frontex зафіксував 14 232 нелегальних перетинів кордону українцями на східних сухопутних кордонах ЄС, що більше, ніж втричі перевищило кількість за весь 2023 рік [34].

Досліджуючи питання щодо незаконного переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332 КК України) необхідно зазначити, що у 2021 році судами першої інстанції в Україні було розглянуто 96, у 2022 році – 343, у 2023 році – 570 кримінальних провадження. За вказаною статтею у 2022 році було засуджено 153 особи, а у 2023 році – 268. У період з січня по травень 2024 року було ініційовано 161 кримінальне провадження. До суду направлено справи щодо 19 осіб за ст. 332 КК України [28].

Як повідомляє Державна прикордонна служба України, станом на квітень 2024 року в правоохоронні органи виявили близько 400 груп, які

¹ Європейська Агенція з прикордонної та берегової охорони.

допомагали чоловікам нелегально перетинати кордон поза офіційним пунктом пропуску за грошову нагороду. Порядок дій передбачає ідентифікацію клієнтів, яких потім групами від 3 до 20 осіб доставляють у заздалегідь визначене місце поблизу сухопутного кордону. Потім їх супроводжують через кордон або надають вказівки. Якщо кордон проходить уздовж річки, чоловіків можуть перевозити човнами або забезпечувати гідрокостюмами. До вчинення цих правопорушень причетні деякі чинні та колишні співробітники державних правоохоронних органів [24].

Загалом, з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну у лютому 2022 року, спостерігається зростання кількості спроб незаконного перетину кордону чоловіками призовного віку. За даними правоохоронних органів, вартість таких «послуг» варіюється від 3 до 15 тис. дол. США. Наприклад, на Львівщині затримали мешканця, який організовував переправлення чоловіків за кордон за 10 тис. дол. США. У Львові інший чоловік пропонував виїзд до Польщі за 13 тис. дол. США, використовуючи фіктивні документи [31].

Також зафіксовано непоодинокі випадки, коли до незаконних схем були залучені посадовці. Зокрема, у Києві затримали чиновника Київської міської військової адміністрації, який за 10 тис. дол. США оформлював фіктивні документи про непридатність до військової служби.

На жаль, спроби нелегального перетину кордону іноді закінчуються трагічно. За даними правоохоронних органів, з лютого 2022 по квітень 2024 року щонайменше 50 осіб загинули, намагаючись нелегально залишити Україну, переважно під час спроб перетину річки Тиса, яка протікає вздовж кордону України з Румунією та Угорщиною [3].

Також необхідно відмітити, що у останні роки зростає кількість спроб спецслужб низки іноземних держав, міжнародних терористичних та екстремістських організацій, що дестабілізує ситуацію не лише в прикордонних регіонах України шляхом здійснення розвідувально-підбивних, терористичних та інших дій. Ретельний пошук прихильників терористичних осередків серед мігрантів, вербування найманців з числа безробітної молоді, залучення до протиправної діяльності жінок і дітей, наркотрафік через державний кордон все це є завданням для роботи іноземних спеціальних служб [26].

З початком агресії з боку РФ, яка порушила територіальну цілісність нашої держави та загрожує її незалежності, для України проблема про-

тидії організованої злочинності набула особливої актуальності. Силами і засобами розвідувальних органів і спеціальних служб країна-агресор спровокувала численні терористичні акти на території Донецької, Луганської та інших областей України, а також збройні виступи сепаратистів.

Незаконні збройні формування, що діють на тимчасово непідконтрольній території України, широко використовують терористичну тактику, яка мало чим відрізняється від дій організацій, визнаних терористичними на міжнародному рівні (як то Аль-Каїда або «Ісламська держава»).

Бойовики, що діють в Україні, користуються постійною підтримкою з території РФ, яка здійснює масштабні поставки озброєння, військової техніки, боєприпасів, надає значні матеріальні та фінансові ресурси, а також проводить їх підготовку на своїх військових полігонах. У нинішніх умовах діяльність міжнародних терористичних організацій не лише негативно позначається на безпековому середовищі держави, а й становить безпосередню загрозу для національної безпеки України.

Можливість використання міжнародними терористами території нашої держави для транзиту, відпочинку й оздоровлення, незаконного перевезення зброї, людей, наркотичних речовин в умовах бойових дій та відсутності контролю за ділянкою державного кордону може бути використана РФ як для виправдання можливих агресивних дій, так і у ході інформаційної кампанії проти нашої держави.

З іншого боку, ці процеси є об'єктом пильної уваги спеціальних служб і правоохоронних органів, що ускладнює (проте не виключає повністю) проникнення бойовиків під виглядом біженців до країн можливих терористичних атак.

В умовах військової агресії РФ проти України діяльність терористичних організацій не лише негативно позначається на безпековому середовищі, а й становить безпосередню загрозу для національної безпеки України.

Посилення міграційних процесів створює додаткові можливості для активізації діяльності міжнародних терористичних організацій. Потребує вжиття заходів щодо посилення прикордонного контролю, впровадження ефективних систем спостереження за іноземцями, як елемент системи попередження вчинення злочинних посягань.

Підвищення стійкості України до терористичної загрози також потребує певного удосконалення антитерористичного законодавства України, оновлення моделі взаємодії спеціальних служб

і правоохоронних органів з населенням відносно питань запобігання і протидії тероризму та організованої злочинності, а також мінімізації наслідків вчинення терактів [4].

Небезпека загрози з боку організованої злочинності останнім часом лише посилюється, зокрема, тенденцією до її глобалізації, формування своєрідного глобального кримінального простору, що діє паралельно із легальним та формує середовище для незаконного переміщення осіб через державний кордон України. У зв'язку з цим особливого значення набувають усвідомлення масштабів загрози, що створюється організованими злочинними угрупованнями. Однією з причин, що сприяють подальшому існуванню організованої злочинності, є непослідовність проведення реформ у структурі та діяльності правоохоронних органів [1, с. 134–136].

З огляду на ослаблення контролю за перетином державного кордону і значними потоками біженців, правоохоронні органи обмежені в реальних засобах протидії експансії потенційних правопорушників з інших країн. Відтак певне зниження рівня зареєстрованої організованої злочинності не відображає реальну ситуацію, а є свідченням неефективного (недостатнього) використання кримінологічних та агентурно-оперативних можливостей впливу на лідерів (організаторів) та активних учасників таких угруповань [27, с. 8]. Також останнім часом спостерігається тенденція до зменшення порушень міграційного законодавства України іноземцями та особами без громадянства, зокрема вихідцями з держав міграційного ризику, а також залучення цих осіб до протиправної діяльності [4].

Важливо наголосити, що війна в Україні та організована злочинність під час війни це не тільки українська проблема, це проблема й інших країн, що неминуче відчують чи вже відчувають на собі наслідки війни, в тому числі у зв'язку з вимушеною міграцією осіб, які за відсутності належної інтеграції схильні як до віктимізації так і криміналізації. Війна вже має та буде мати довгостроковий вплив на місцеву та транснаціональну злочинність. Країнами найбільш високого ризику перш за все є суміжні з Україною держави [20, с. 410].

Протягом 2019–2024 років рівень нелегальної міграції щорічно зростав, причому, якщо у 2019 році було обліковано 252 випадки незаконного переправлення осіб через державний кордон України, у 2020 році – 278, у 2021 році – 327, то протягом 2022–2024 років точну кількість

осіб, які незаконно перетнули державний кордон України уповноважені органи назвати не можуть, однак припускають, що таких осіб налічується близько 44,9 тис. Ще майже 30 тис. громадян було затримано під час спроби перетнути кордон [30].

Тенденція стосовно нелегальної міграції протягом 2024 року свідчить про зменшення на 38% (у порівнянні з аналогічним періодом 2023 року) нелегальних перетинів кордонів Європейського Союзу, що вказує на позитивну динаміку вперше з 2021 року. За даними Frontex, за минулий (2024) рік зафіксовано всього близько 240 тис. незаконних перетинів. Хоча цифра все ще надто велика, проте це значно менше, ніж у попередні роки.

Водночас, загальне скорочення міграції не означає рівномірність по всіх маршрутах. На центрально-середземноморському напрямку, який традиційно був найпроблематичнішим, фіксується падіння на 59%. Це значною мірою пояснюється жорсткою імміграційною політикою італійського уряду під керівництвом Дж. Мелоні. Вона уклала угоди з Лівією та Тунісом, надавши цим країнам фінансову допомогу для боротьби з торгівлею людьми, адже нелегальна міграція значною мірою пов'язана з організованою злочинністю та мафією, яка не гарантує безпечний маршрут для охочих потрапити до Європи.

На західнобалканському маршруті спостерігалось ще більше скорочення – на 78%. Цьому сприяла співпраця Сербії, Австрії та Угорщини, а також дії Болгарії та Румунії, які посилили захист кордонів напередодні приєднання до Шенгенської зони. Проте на тлі позитивних тенденцій спостерігається криза на східносередземноморському маршруті між Туреччиною та Грецією, на якому зафіксовано зростання на 14% (це близько 70 тис. випадків на рік). Ще одним регіоном напруги став західноафриканський маршрут до Канарських островів, де зафіксовано збільшення на 18%, до 47 тис. нелегальних мігрантів.

Попри зменшення потоку мігрантів, смертність охочих потрапити до ЄС все ще залишається високою. За даними іспанської організації Caminando Fronteras, у 2024 році загинули щонайменше 10 тис. людей, які намагалися дістатися берегів Іспанії [35].

Хоча Європа поступово відмовляється від підтримки політики мультикультуралізму та неконтрольованої міграції, проте радикальні демографічні зміни останнього десятиліття ще матимуть наслідки. Попри зменшення потоку нелегальної міграції, ця проблема все ще зберігається. Ще варто враховувати легальну міграцію, яка також

вплине на культурний і релігійний розподіл ЄС, який дійсно потребує спеціалістів з інших країн, щоб заповнити вакансії.

Так, наприклад, Німеччина очікує серйозної кризи охорони здоров'я, якщо значна частина сирійських лікарів повернуться на Батьківщину, адже вони складають значну частку лікарів у сільській місцевості та в невеликих містах.

Дії правих політиків (наприклад, Дж. Мелоні) мають право на існування, однак це не змінить докорінно кризу ідентичності в ЄС. Вочевидь, Європа вже пройшла точку неповернення і наразі стоїть лише питання, як інтегрувати великі мусульманські спільноти [25].

Аналіз наявної оперативної обстановки по лінії протидії організованій злочинності у сфері міграції свідчить про відсутність доктринальних підходів до оцінювання масштабів організованої злочинності у міграційній сфері, її співвідношення з іншими соціальними явищами та процесами. Концептуальна неузгодженість ускладнює системне планування та проведення скоординованих заходів державно-правового впливу на організовані групи і злочинні організації, що на практиці потребує негайного вирішення [27, с. 9].

Сьогодні зовнішнє співробітництво ЄС у сфері міграції розвивалися переважно у Східній Європі. Міграційна співпраця ЄС з країнами Східного партнерства до початку повномасштабної війни в Україні мала результати у таких галузях, як реадмісія, візи, управління кордонами та трудова міграція. Такі політичні інструменти, як угоди про реадмісію, угоди про спрощення візового режиму, робочі угоди Frontex та партнерства з мобільності впроваджувалися у всіх країнах Східної Європи.

Останнім часом результати міграційної співпраці ЄС зі Східною Європою оцінюються як набагато плідніші, ніж результати міграційної співпраці ЄС із країнами Південного узбережжя Середземного моря [33]. ЄС та країни Східного партнерства не лише запустили інструменти, спрямовані на скорочення нелегальних міграційних потоків, а й створили механізми, що полегшують контакти між людьми. Але така співпраця між ЄС та Східною Європою у сфері міграції аж ніяк не є завершеним процесом. Швидше навпаки, останні події у цій сфері свідчать про динамізм зовнішнього виміру ЄС у цьому регіоні [2].

Важливим аспектом подолання соціально-психологічних мотивів і стимулів активізації міграційних процесів з України є зниження соціальної напруженості в суспільстві шляхом ефективного реформування правоохоронної системи в контек-

сті протидії проявам злочинності, гарантування справедливого судочинства та дотримання принципу невідворотності покарання, мінімізації ризиків виникнення конфлікту інтересів між різними соціальними верствами населення [21, с. 258].

Висновки. Як бачимо, проблеми протидії кримінальним правопорушенням в умовах надзвичайного чи воєнного стану сьогодні є актуальною та надзвичайно складним питанням для України, є критично важливими для забезпечення національної безпеки, управління міграційними потоками та сприяння соціальній стабільності. Сьогодні бойові дії призводять до масштабних переміщень населення як всередині країни, так і за її межі, що створює нові виклики та загрози для державних інституцій у сфері безпеки, соціального захисту та управління міграційними процесами.

Беручи до уваги зазначене, основні напрями та перспективи протидії кримінальним правопорушенням в умовах надзвичайного чи воєнного стану будуть полягати у наступному:

1. *Цифровізація та автоматизація міграційних процесів, яка повинна включати такі складові:* впровадження електронних сервісів, які будуть включати онлайн-реєстрацію, електронну подачу заявок на посвідку на проживання, статус біженця тощо; впровадження єдиної цифрової платформи обліку внутрішньо переміщених осіб, біженців та осіб, що повертаються; інтеграція інформаційних баз МВС, СБУ, ДПСУ, ДМС, Мінсоцполітики та інших відомств для оперативного обміну даними; використання штучного інтелекту для виявлення потенційних загроз (наприклад, перевірка особи по базах Інтерполу, наявність зв'язків із терористичними угрупованнями тощо); розробка та інтеграція уповноваженими органами єдиної бази даних мігрантів – інтеграція даних з прикордонною службою, ДМС, МВС, СБУ, судовими органами; біометричний контроль на кордонах та в процесі легалізації перебування.

2. *Удосконалення прикордонного контролю:* сприяння поверненню до мирного режиму охорони кордону, з одночасним впровадженням нових систем відеоаналітики, дронів, систем розпізнавання обличч; боротьба з нелегальною міграцією, торгівлею людьми, контрабандою.

3. *Підвищення спроможності прикордонної служби:* оснащення прикордонників сучасними засобами контролю: біометричні сканери, дрони тощо; посилення контролю на кордоні з країнами, які можуть бути потенційними джерелами загроз або каналами нелегальної міграції; впровадження

системи попереднього електронного декларування для переміщення осіб.

4. *Міжнародна координація, обмін інформацією та інтеграція з європейськими системами*: розширення співпраці з ЄС, НАТО, Frontex, UNHCR, ІОМ з метою отримання технічної та експертної підтримки; участь у спільних програмах обміну даними та управління кордонами; впровадження європейських стандартів щодо ідентифікації осіб, надання притулку, захисту біженців; вступ до Шенгенської інформаційної системи (SIS), Eurodac, VIS, ETIAS – обмін інформацією про мігрантів, кримінальні та візові дані; гармонізація українського законодавства з міграційною політикою ЄС, у т.ч. щодо біженців, шукачів притулку та захисту прав людини.

5. *Підготовка до зворотної міграції (репатріації) та проведення політики щодо іноземців та трудових мігрантів*: формування програм повернення українців з-за кордону після війни (робота, житло, освіта, медицина та ін.); забезпечення умов для реінтеграції внутрішньо переміщених осіб (наявність житла, реєстрація, працевлаштування, медичне обслуговування); стимулювання кваліфікованої імміграції для відновлення економіки (особливо у критично важливих сферах – медицина, будівництво, ІТ); контроль над міграцією з країн з високими безпековими ризиками (посилений візовий та перевірочний контроль).

6. *Адаптація наявного законодавства до нових реалій розвитку суспільства*: прийняття нових законів та підзаконних нормативно-правових актів або змін до чинних що стосуються: статусу осіб, які повертаються з-за кордону після тривалого перебування; правового статусу осіб, які втратили документи під час воєнних дій; спрощення процедур реєстрації та надання допомоги ВПО; впровадження чітких механізмів правового захисту мігрантів згідно з міжнародними стандартами тощо.

7. *Підвищення громадської обізнаності та міжкультурна інтеграція*: програми інтеграції іноземців – курси для вивчення мови, ознайомлення з українською культурою та законами; боротьба з ксенофобією (проведення інформаційних кампаній, партнерство з громадянським суспільством).

8. *Створення систем раннього реагування міграційних процесів*: аналітичні центри для прогнозування міграційних хвиль; сценарне моделювання потенційних міграційних криз (наприклад, при новій ескалації бойових дій, стихійних лих тощо); розробка стратегій евакуації та розселення населення у разі загострення бойових дій та надзвичайних ситуацій.

9. *Гуманітарна складова безпеки*: забезпечення прав та соціального захисту для ВПО, осіб, які повертаються на Батьківщину та біженців; протидія торгівлі людьми та експлуатації уразливих категорій (жінки, діти, люди з інвалідністю та ін.); забезпечення доступу до освіти, медицини, житла та роботи.

Таким чином, протидія кримінальним правопорушенням в умовах надзвичайного чи воєнного стану повинна бути комплексною, передбачаючи як технологічне оновлення, так і інституційне реформування. Особлива увага має приділятися балансу між безпекою, охороною правопорядку та захистом прав та основоположних свобод людини. Успішна модернізація можлива лише за умов належного фінансування, політичної волі та міжнародної підтримки.

Після завершення воєнного стану модернізація системи міграційної безпеки стане одним із ключових викликів для України. Успішна реалізація реформ дозволить не лише ефективно керувати міграційними процесами, а й забезпечити баланс між безпекою та інтеграцією до країн європейського простору.

Список літератури:

1. Використання досвіду іноземних спеціальних служб у протидії організованій злочинності та корупції: моногр. / Ю. Р. Гавдьо, І. М. Гриненко, Ю. В. Луценко та ін.; за заг. ред. проф. Г. В. Новицького. Київ: НА СБУ, 2021. 160 с.
2. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерстві. URL: <https://surli.li/ortqlb>
3. ДПСУ: тіла близько 50 чоловіків виявили у Тисі з лютого 2022 року. URL: <https://surli.cc/vonzwi>
4. Загроза використання масової міграції та внутрішнього переміщення з метою поглиблення розколів в суспільстві та зменшення його стійкості до інших загроз. URL: <https://surli.lu/geptee>
5. Луценко Ю. В. Актуальні питання протидії організованій злочинності в контексті міграційної політики держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Випуск 6(47). С. 132–136.
6. Луценко Ю. В. Національний та зарубіжний досвід боротьби з корупцією та організованою злочинністю: сучасний контекст. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2024. Том 35 (74) № 3. С. 132–139.

7. Луценко Ю. В. Політика держави у сфері боротьби зі злочинністю в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2024. Том 35 (74) № 4. С. 86–93.
8. Луценко Ю. В. Правові проблеми легалізації зброї: національний та зарубіжний досвід. *Право.ua*. 2023. № 3. С. 168–173.
9. Луценко Ю. В. Проблеми організації протидії організованим злочинним угрупованням, які загрожують державній безпеці України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2024. Том 35 (74) № 1. С. 139–146.
10. Луценко Ю. В. Проблеми практичної реалізації введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності. *Правова держава*. 2023. № 49. С. 157–170.
11. Луценко Ю. В. Протидія злочинності у світлі міжнародного правопорядку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Том 34 (73) № 5. С. 60–64.
12. Луценко Ю. В. Протидія нелегальній міграції на шляхах морського сполучення: окремі проблеми та напрями удосконалення. *Морська безпека Балто-Чорноморського регіону: виклики та загрози: матеріали міжнарод. наук. конф. (Одеса, 23 груд. 2021 р.)*. Одеса: Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 111–115.
13. Луценко Ю. В. Протидія організованим злочинності: національний та іноземний досвід. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2024. Том 35 (74) № 2. С. 75–81.
14. Луценко Ю. В., Арешонков В. В. Вплив організованої злочинності на світову безпекову політику, що викликана пандемією Covid-19. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2022. № 1, С. 78–86.
15. Луценко Ю. В., Денисенко М. М. Протидія злочинності в умовах воєнного стану: теоретико-правові проблеми. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Випуск 3(44). С. 70–75.
16. Луценко Ю. В., Полторацький О. Б. Протидія злочинності в контексті світової безпекової політики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 215–217.
17. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Актуальні проблеми удосконалення окремих положень кримінального та кримінального процесуального законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 388–391.
18. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2022. № 1(24). С. 1–24.
19. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Протидія організованим злочинності у міграційній сфері: актуальні проблеми теорії та практики. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 18 лист. 2021 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 103–106.
20. Мельничук Т. В. Організована злочинність та нелегальні ринки в умовах російської війни в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 405–411.
21. Мульська О. П. Міграційні процеси & економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», Львів, 2022. 472 с.
22. Організація Об'єднаних Націй, Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.), стаття 3.
23. Оцінка загроз серйозної та/або організованої злочинності (звіт про результати оцінювання загроз серйозної та/або організованої злочинності – SOCTA Україна). 2021. 118 с.
24. Правоохоронці викрили близько 400 груп в Україні, які допомагали ухилянтам тікати за кордон. URL: <https://surl.lu/uwulai>
25. Протягом 2024 року масштаб нелегальної міграції до Європи різко скоротився. URL: <https://c4u.org.ua/media/news/2836>.
26. Рекун О. В. Запобігання і нейтралізація загроз національним інтересам у галузі прикордонної діяльності України. *Протидія організованим злочинності: проблеми теорії та практики: Матер. всеукр. наук.-практ. сем. (Дніпро, 09 груд. 2022 р.)*. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 224–226.
27. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
28. Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.
29. Тарнавський М. П. Міграційні процеси в Україні: причини і наслідки. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22. Ч. 1. С. 3–10.
30. У ДПСУ повідомили, скільки осіб незаконно перетнули кордон з початку 2022 року. URL: <https://surl.li/sfisxv>

31. 15 тис. доларів США за незаконний трансфер до Євросоюзу – на Львівщині затримали місцевого мешканця. URL: <https://surl.li/wgoppf>
32. Lutsenko Yuriy V., Kharytonov Sergiy O. Countering Organized Crime in the European Context. *Theory and practice of jurisprudence*. 2024. № 1 (25). С. 141–152.
33. Niemann N. (2008) for an analysis of the evolution in the treaties of the EU migration policy. See Peers, S. (2008) for the implications of the Treaty of Lisbon in the field.
34. Risk Analysis for 2022/2023. URL: <https://prd.frontex.europa.eu/document/risk-analysis-for-2022-2023/>
35. Salvaguarda y buen gobierno. URL: <https://caminandofronteras.org/salvaguarda-y-buen-gobierno/>.

Lutsenko Yu. V., Tarasiuk A. V., Gorelkina K. G. PROBLEMS OF COMBATING CRIMINAL OFFENSES IN CONDITIONS OF EMERGENCY OR MARTIAL ARTS

The article examines existing problems related to combating criminal offenses in conditions of emergency or martial law.

The study found that Ukraine, as a Central European state that occupies an important geopolitical position, is at the epicenter of the interests of international organized crime groups.

The work draws attention to the fact that the geographical location of Ukraine, natural and climatic conditions have always contributed to migration processes. During the years of independence, the so-called fourth migration and emigration wave arose, which constitutes a major social, economic, demographic, cultural and spiritual problem of the country. Leaving their country, migrants free up space for other peoples. The vacated social niche is filled by emigrants, mainly from underdeveloped, problematic countries. They are gradually deforming the socio-cultural environment of Ukraine. This is especially dangerous in the conditions of depopulation of the Ukrainian people due to low birth rates and high mortality.

It is also noted that modern organized crime is facilitated by global socio-economic processes: urbanization, interstate and interregional migration, and the formation of a single global information and cultural space.

In the context of globalization, organized crime goes beyond the territory of specific states due to the development of technology, means of communication and transport, the expansion of international commercial and economic activity, transportation, tourism, armed conflicts, etc. It is emphasized that the destructive potential of organized crime is used for political and military purposes.

The study found that with the beginning of aggression by the Russian Federation, which violated the territorial integrity of our state and threatens its independence, the problem of combating organized crime has acquired particular importance for Ukraine. Using the forces and means of intelligence agencies and special services, the aggressor country provoked numerous terrorist acts in the territory of Donetsk, Luhansk and other regions of Ukraine, as well as armed actions by separatists.

Illegal armed groups operating in the temporarily uncontrolled territory of Ukraine widely use terrorist tactics, which are not much different from the actions of organizations recognized as terrorist at the international level (such as Al-Qaeda or the Islamic State, etc.).

The militants operating in Ukraine enjoy constant support from the territory of the Russian Federation, which carries out large-scale deliveries of weapons, military equipment, ammunition, provides significant material and financial resources, and also trains them at its military training grounds. In today's realities, the activities of international terrorist organizations not only negatively affect the security environment of the state, but also pose a direct threat to the national security of Ukraine.

Key words: martial law, armed aggression, war, hostilities, state sovereignty, refugee, migrant, human trafficking, critical infrastructure, national/state/public security, organized/transnational crime, law and order, drugs, illegal trafficking of weapons/ammunition, illegal armed groups, illegal crossing of the state border, humanitarian aid, special services of foreign states, terrorist act, border control, artificial intelligence.